

ljenji, je li to Vam „fanatizem“, — ako zahtevajo katoliško šolo in nočejo brezverske, so to li „politische Parteizwecke“? — ako ne dadó v blato gaziti po „Tagblattovi“ šegi katoliških običajev, je li to „Dummheit“ in „Aberglauben“? — To, to nam razjasnite in zavrnite „Tagblatt“, da Vas je napačno razumel, ko Vam je glorio pel!

Pri tem, ko naš „Fachmann“ učitelje dalje vnema za izobraževanje, pravi: „Prvo in najpotrebniše berilo učiteljevo je šolska postava (die erste und nothwendige Lektüre des Lehrers ist das Schulgesetz)“. Tedaj samo branje šolske postave bode učitelja obogatilo z velikimi vednostmi, ki jih potrebuje v svojem težavnem stanu! In koliko časa — mislite — da bode treba, da se prebere šolska postava? Ali jo mora morebiti učitelj brati vsak dan, kakor duhoven brevir?

„Naj bi se po zgledu družih dežel tudi pri nas podučevalo v šolskih postavah, in sicer v napredovanjskih tečajih za učitelje“. Ta misel je dobra; al, kdo drug bode prevzel to nalogo, kakor c. kr. izobraževalnica. Kako pa je naša učiteljska izobraževalnica letošnjo zimo mestne učitelje in učiteljice v napovedanem napredovanjskem tečaju izobraževala, to pojó vrabci po vseh strehah. Gosp. Linhart, tudi glavni učitelj, je svoje poslušalce trpinčil s suhoparno fiziko, ter je bil pri svojih djanskih skušnjah tako nesrečen, da je bilo na zadnje iz kaj — nič; enkrat je celó vse zbrane mestne učitelje in učiteljice (kterim je čas drag) domú poslal brez vsega poduka, samo za to, ker se za ta nauk ni bil pripravil! Pl. Gariboldi je pa pričel svoje učeno razlaganje v zemljepisji in v zgodovini (se vé da po nemški — nie ohne dieses —) ter se je v kakih treh dolgočasnih govorih zgubil v zvezdnatem nebesu, od koder ni prišel več na zemljo. Ves ta „Fortbildungskurs“ za mestne učitelje je žalosten konec vzel s kakimi 5 ali 6 urami; škoda pa še ta mali čas! „Učiteljsko društvo“ (ktero naš novi pedagog tudi hudo psuje) je „fiasco“ tega „Fortbildungskursa“ nadomestovalo s tem, da je vsaki teden ob sredah zvečer napravilo učiteljske shode, prave učiteljske besede, kjer so se znanstvene razprave vrstile z razvedrilnimi v domačem jeziku, to je v jeziku, v katerem učitelj podučuje. Tako so si mestni učitelji pomagali sami, odkar jim je koj pri porodu poginil glasoviti „Fortbildungskurs“. — Tako dela tedaj naša „izobraževalnica“ za učitelje po Gariboldovem geslu: „zur Lehrerfortbildung in Krain“, ki hitro ugleda pezdil drugod, velikanskega bruna v lastnem očesu pa ne vidi! (Kon. prih.)

Ozir po domovini.

Na Triglavu.

Prid' vrh planin,
Nižave sin!
Tam dol ljudje prebivajo,
Svobodo redko vživajo.
Prid' vrh planin,
Nižave sin!

Tako vabi Triglav sivi svoje sinove mlade, naj se ocedijo mestnega praha, pa operó v bistri Savi in se navdihnejo dušičnega zdravja na planinskih gorah.

Resnica je pregovor: „Prostom zrakom ptica leti“ („auf den Bergen wohnt die Freiheit“).

Stoječemu na Triglavu, 9037 čevljev visoko nad morjem, povzdigne se duh nad podnožno zemljo in čuti se gospodarja posvetnega stvarjenja. Oči se čudno razveselijo, ko zagledajo mogočne, čarovne gorske velikane, in fantazija si domišljuje rajsko veselo življenje, ko v daljavi vidi morje, ravnine, hribe in doline. Visoki

slapi šumijo, hitri hudourniki bobnijo pa suvajo in drviijo skalovje po ozkih globokih koritih, da se zemlja trese. Pokaže se na nebu megla, in vetrovi drviijo in pihajo si nasprotno — blisk in tresk in grom pokaže svojo strašno moč.

Človek gleda — in premišljuje modro stvarjenje.

Tje pa gledaj na višave,
Kjer Triglav kipí v nebó;
Štej snežnikov goličave,
Kar dozre najdalj' okó.

Na meji za Romane, Germane in Slavjane stoji vstvarjen mogočni Triglav, ki se spenja iz kamenitnega morjá slemen, prepadov, dolov in planin s tremi vršaci (najnižji 8505 čevljev) nad malim lednikom do 9037 čevljev, visoko v nebo, viden iz mnogo deželá, ter odpiraje velikolepen razgled tje k jadranskemu morju in na Benetke; — vidiš

„Tamkaj ravno Forlanijo
Benečansko zad morjé, —
Dol' globoko Hrvatijo
Švajca bele gor' glavé,
Bliz' je polje Korotana,
Orat' vidim Štajerca,
Bližnji sosed mi Ljubljana,
Ziljska, Trólska planšarca.

S Triglava je pa najlepši razvid na slovensko zemljo. Tukaj je raztrgano Tominsko gorovje, med katerim se Soča vije in pri Bovcu v ozka korita zarije. Od Višarij do Dobrača pri Belaku stoji gora za goro, med katerimi je Ziljska in Dravska dolina, Veliki zvon (Grossglockner) pa podpira nebó.

Pogled na Dovje čez goro Rožico nam pokaže Št. Vid na Koroškem in za Golico Celovško ravnino, za katero Svinečka planina („Saualpe“) in Golovec („Choralpe“) videz jemlje.

Na pogled s sivega starca čez mali Triglav proti jutru obrnjen čepí na Ljubljanskem polji Šmarna gora in Ljubljanski grad in med Stolom, Grintovcem čez Št. Jošt do Kamnika leži Kranjsko polje, po katerem se Savska žila zvija.

Med Poreznom in Blegažem se kaže mojsterški Borovniški most — in dalje proti jugovzhodu čez Dolenske gorice se oko zagleda v čarovni Klek.

Od Triglava se odloči troje gorovje; eno proti izhodu z imenom Karavanskih planin, ter gleda na Germane; drugo proti jugu, imenovano Julske planine, ktere čujejo stražo proti Italijanu, tretje so Karnske planine.

Na Karnskih planinah so najvišji vrhovi: Babji zob (Manhart) 8462 čevljev, Mojstrovka 7466 čevljev, krasna piramida Prisinek 8100 čevljev, Kepa (Mittagskofel) 6642 čevljev visoka.

Karavanke ali Grintovci kažejo mnogo prehodov (Žabniški, Rateški, Trbiški prehod, Predel in Koren) pa se naglo povzdigujejo v strmo in golo, tu pa tam z globokimi presedi (kakor Ljubelj in Jezerski Vrh) pretisnjeno pogorje. Tukaj je Stol 7064 čevljev, Ljubelj 4266 čevljev, Košuta 6613 čevljev, Grintovec 8083 čevljev visok.

Jugozahodno od Triglava vzdigujejo se, kakor stebri iz groblatih dolov in slemen, vrhi Kanjava 8112 čevljev, Lipač, Kol (oba skoraj po 8000 čevljev) in Bogatin, kateri je poln rudarskih strahov in škratelnov, je 6305 čevljev visok in ima blizo vrha globoko luknjo, v kateri sta zlatica in diamant skrita. — 50 sežnje v globočino se po vrvi spustivši prideš do vode — jezera, iz katerega teče mala Savica.

Iz južnih širokih hrbtov kipé: Vogel 6072 čevljev, Črnoprst 5826 čevljev, Ratitovec 5263 čevljev, Porezen 5150 čevljev, Blegaž 4926 čevljev, Nanos

4098 čevljev, Krim 3504 čevlje, Snežnik 5330 čevljev, Črnic, Klek in mnogo drugih na hrvatski meji.

Studení hudourniki: Soča, Sava, Drava izvirajo v Triglavskem gorovji, na katerem so: Lansko jezero nad Radečami 3023 čevljev, 12 jezer nad Savico okoli 4000 čevljev nad morjem.

V Triglavskem krilu leži $4\frac{1}{2}$ milje dolga in $\frac{1}{2}$ milje široka rodovitna in od nekdanj naseljena obrtna Bohinska dolina, ktero preteka Sava (Bohinjka), nareja sprelepo jezero, 1640 čevljev nad morjem in 404 orolov veliko (celo uro dolgo in pol ure široko).

Na Triglavskem skupku (16 milj obsegajočem in kakih 13 štirjaških milj pokrivajočem) so travnate planine za planšarsko veselo življenje.

Tukaj so rudarji,

Tukaj so ogljarji,

Vidiš tud' majarje

Štejejo tolarje. —

Tukaj slišiš petje, da se razlega od gore do gore in doní po dolinah — in slišiš mlado gorenko prepevati:

„Bohinje pa prav': Juhé! Juhé!

Na planinci fletno jé“.

J. Žanov. *)

Ozir v jugoslovanske dežele.

Srbija.

Jutri se bode slovesno obhajal v Beligradu razglas polnoletnosti mladega srbskega kneza Milana. S tem dnevom vzame mladi knez krmilo vladarstva v svoje roke.

Naj v očigled ovega dne „Novice“ nekoliko zemljepisnih in zgodovinskih črtic podajo svojim čitateljem.

Dandanašnja Srbija je blizo 1000 kvadratnih milj velika, a malo le naseljena, kajti ona nima veliko čez 2 milijona prebivalcev, vsi skoro pa so kristijani, le malo turčinov in judov in nekoliko ciganov je med njimi.

Zemlja je rodovitna, posebno poljedelstvu, živinorin vinoreji ugodna; turšice, žita, vina in tobaka se obilo pridela; živinoreja je bogata. Železa in bakra se pridela mnogo, pa tudi kalamina in premoga je obilo. Največo prihodnost pa imajo srbski hrastovi gozdi, ki še niso videli ali čuli nobene sekire; neprecenljiva vrednost teh gozdov je pa tem večja, ker Srbija ima v brodovji na Donavi, Drini, Velkimoravi, Ibru in Timoku najlepše pripomočke za to trgovstvo, ki jej je zagotovljeno za vse čase. Moč silnih vodá, njihova brodnost, obilnost premoga, neizmerno bogastvo v gozdih in družih pridelkih, zveza po Donavi s Carigradom in Črnim morjem: vse to more po dobri in previdni vladi v ne daljnem času Srbijo povzdigniti na prvi stan evropejske obrtnije in še mnogo večega bogastva, kakor je dandanes.

Da pa to, kar smo zdaj rekli, ni rečeno samo iz ljubavi do naših nam po narodu milih bratov, nego da je čista resnica, kaže že to, da Srbija že danes leto in dan čez 4 milijone forintov blagá več čez svojo mejo v Avstrijo dovaževa, kakor Avstrija v Srbijo.

Srbija ima pa ravno tako slavno kakor tužno zgodovino. — Ni nam namen tukaj obširno popisovati starodavno zgodovino Srbsko, omeniti hočemo le to, da car Stepan Dušan je od 1336. do 1356. leta vladal ne samo čez celo dandanašnjo Avstrijsko in Turško Srbijo, ampak tudi čez celo Macedonijo, Albanijo, Tesalijo, Grško in Bolgarsko. — 15. junija leta 1389. pa je Srbe na Kosovem polji nesrečna osoda zadela, po kateri so do začetka našega stoletja pod Turškim jarmom

zdihovali. 12. svečana je tudi nam Slovencem iz narodnih pesem dobro znani Črni Jurij Srbe poklical na boj, ki je 3 leta tako grozovito trajal, da je kri ko voda tekla. Ta prvi junaški rešenik Srbije se je rodil 21. decembra leta 1766. v Viševču, sin je bil revnih starišev, ter je v prvi svoji mladosti svinje pasel. Ko se je pozneje nekoliko opomogel po kupčiji z živino, postal je že v mladih letih strah Turkom. Po nekem ravsu, v katerem je več Turčinov pokončal, pobegnil je v Avstrijo in pod Laydonom se bojeval s Turkom. 23. decembra 1807. je Črni Jurij, ko je bil že popred Turke iz cele Srbije zapodil, Beligrad z naskokom vzel. Od onega časa se giblje Srbija na samostalni podlagi junaško si pribojevane svobode. — Mogoče, da se bode v Srbiji še veliko krvi prelilo; al dokler bode svet stal, Srbija ne pozabi rešitelja svojega Črnega Jurija!

Čeravno je on Srbijo rešil in Turka iz dežele pogнал, in dasiravno mu je hvaležna dežela vladarstvo poklonila, vendar so ga le neprestane Turške intrige prisilile 13. oktobra leta 1813. pobegniti v Avstrijo.

Zdaj, ko ni bilo junaškega vojskovodje, so krvooločni Turki z novim napadom na revno Srbijo padli, tam ropali, žgali in morili.

V tej silni nadlogi pa se vzdigne druga junaška glava: Miloš Obrenović, rojen v Dobrinah 15. aprila 1784; tudi on je bil sin revnih starišev, pa se je že pod Črnim Jurijem hrabro s Turkom bil.

Cvetno nedeljo leta 1815. opoldne so v Beligradu prve puške počile, in sopet je leto in dan po vsi Srbiji kri curkoma tekla. Še le po popolni zmagi nad Turkom se 1816. l. mir naredi. Turški sultan je moral Miloša za srbskega gospodarja imenovati in narodna skupščina 6. novembra 1817. leta ga je za svojega kneza proglasila. Miloš je dolgo z bistrim svojim umom vladal; al pozneje je pijančeval in ne samo samosilno in svojeglavno ravnal, temuč tudi zakrivil marsikaj družega tako, da ga je narodna skupščina 13. junija 1839. leta od vladarstva odstavila.

Med tem, ko je Miloš z velikim premoženjem živel na Dunaji in na Vlaškem, vladal je v Srbiji sin njegov Milan Obrenović. Ko je pa on 8. julija 1839. leta umrl, nastopil je vladarstvo njega mlajši brat Mihal Obrenović; al prve dni septembra meseca 1842. l. se pod vodstvom starešine Vučić-a punt vname, ki je Mihala prisilil, 7. dne septembra meseca v Avstrijo pobegniti. Na to 14. septembra 1842. leta izreče Beligradska skupščina, da Obrenovičeva rodbina je zgubila pravico Srbskega vladarstva, in pokliče sina Črnega Jurija z imenom Skender Jurčevića na Srbski prestol.

Skender je bil sicer knez bistre glave, al nikdar ni imel pravega srca za čast in veljavo Jugoslovansko, ter je rad s Turkom vlekel. Njegov največi pregrešek bil je ta, da je v vojski med Rusom in Turkom 1853. leta neutralen ostal in se ni vdal očitnim zahtevam srbskega naroda, z Rusom zediniti se zoper Turka. Tega Srbija nikdar ni pozabila in 22. decembra 1858. leta je sklenila narodna skupščina mu dati slovo; al Skender se tudi temu narodnemu izreku ni podvrgel, marveč je pribežališča pri Turkih v Beligradski trdnjavi iskal. Na to izreče skupščina že 23. decembra 1858. leta formalno, da je Skender Jurčević pravico do srbskega vladarstva zgubil in pokliče zopet starega — 13. junija 1839. leta odstavljenega Miloša Obrenovića na Srbski prestol nazaj.

Miloš — po katerem, ko je bival več dni v Ljubljani, je ranjki trgovec Karinger, ki se je tu ž njim seznanil, svojo štacuno imenoval „pri Milošu“ in jo s sliko njegovo okinčal — je 26. septembra 1860. leta v

*) Ste pač že dobili? Pozabili smo popolnoma. Prosimo večkrat kaj. Vred.